

SECTIO V.

Quomodo possit hæc fidei credibilitas ad usum applicari.

1. *Dubium primum, an evidentis credibilitatis hæc ostensa, sit humana tantum vel divina. — Arguitur imprimis quod non sit humana. — Deinde quod nec sit divina.* — Hanc questionem propono, ut duo vel tria dubia, quæ circa hanc credibilitatem oriuntur, breviter explicem, et ita doctrina data clarior fiat: primum dubium est, de qua credibilitate accipiendum sit quod diximus, objectum fidei esse debere *evidenter credibile*; nam credibile dicitur per respectum ad fidem; unde sicut duplex est fides, humana et divina, acquisita vel infusa, ita duplex potest esse credibile, scilicet, vel fide acquisita, vel infusa. Cum ergo dicitur objectum fidei esse evidenter credibile, vel intelligitur de re credibili per fidem humanam, vel de credibili per infusam; primum videtur insufficiens, secundum autem videtur falsum et impossibile; ergo. Prior pars minoris patet, quia si objectum tantum esset credibile humana fide, neque amplius ostenderetur per dictam evidentiam, non posset homo conari ad credendum illum objectum, nisi humana fide, quod est contra rationem, et contra sufficientem propositionem objecti fidei; probatur autem sequela, quia ex vi illius evidentiae solum posset sequi hoc iudicium practicum: *Hoc est credendum sicut res aliæ humanæ*; ergo solum etiam posset sequi voluntas credendi illo modo; ergo non posset homo conari ad altiorem fidem, quia per voluntatem debet incipere. Altera vero pars minoris probatur, quia non est evidens homini dari vel posse dari fidem infusam, ut per se constat, quia est supernaturalis, et sola fide creditur; ergo non potest esse evidens, aliquod objectum esse credibile per fidem infusam, quia hæc est quasi denominatio formalis ab illa forma; et ideo si possibilitas formæ non est evidens, nec credibilitas illa potest esse evidens. Item non est evidens Deum dixisse res fidei; ergo neque est evidens illas esse credibiles fide divina.

2. *Resolutio dubii.* — Ad hoc vero dubium, breviter dicendum est *credibilitatem fidei, ut evidentem*, non esse mere humanam sed superiorem et perfectiorem. Hoc probat prima ratio facta, et declaratur, quia obje-

ctum fidei proponitur ut credendum fide tam certa, ut excludat omne dubium et omnem formidinem, et tam infallibili, ut non possit illi subesse falsum; ergo proponitur ut credendum altiori fide seu perfectiori, quam sit fides mere humana. Probatur consequentia, quia fides humana, ut talis est, non habet illas proprietates. Deinde proponitur objectum fidei credendum tanquam dictum a Deo, et non tantum ab homine; ergo proponitur ut credibile fide divina; nam per hanc fidem, ut sic, solum intelligimus illam quæ auctoritate divina nititur; objectum autem fidei, eo modo quo credendum proponitur, fit evidenter credibile; ergo evidentia credibilitatis est per ordinem ad fidem omnino certam et divinam.

3. *Notatio prima duplicis fidei divinæ, pro responsione ad argument. in num. 1.* — Ut autem rationi dubitandi satisfaciamus, oportet distinguere tam divinam fidem, quam humanam; dici enim potest fides aliqua divina, vel ex parte objecti, quia est fides quæ datur Deo, et in divina auctoritate fundatur; vel ex parte principii, quia est fides quæ a solo Deo dari et infundi potest; sic ergo dicimus esse evidens, objectum fidei esse credibile divina fide priori modo sumpta, nam hoc probat ratio facta, quod tale objectum hoc modo credendum proponitur, et omnia motiva persuadent hoc modo esse credibile, atque etiam est evidens homini, sibi esse possibile credere Deo dicenti; nam si est evidens posse credere homini, vel angelo, cur non Deo? At vero non est evidens tale objectum esse credibile fide divina posteriori modo sumpta, quia non est evidens fidem infusam esse possibilem. Quod si quis instet, quia de facto non potest dari in nobis fides divina priori modo, quin sit etiam divina posteriori modo, ac subinde non posse esse evidens objectum esse credibile fide divina, vel uno modo, quin etiam sit alio, respondetur imprimis antecedens non esse certum; nam aliqui existimant posse dari fidem divinam ex parte objecti, quin sit divina ex parte principii. Deinde respondetur, dato antecedente, quod longe verius semper mihi visum est, negando consequentiam, quia, licet in re ipsa illa duo non separentur, tamen hoc ipsum non est nobis evidens; et quia illæ duæ rationes formaliter, seu nostro modo concipiendi, distinguuntur, fieri potest ut fides divina, tanquam possibilis, sit nobis notior sub priori ratione quam sub posteriori; et ideo, licet sit evidens objectum fidei esse credibile per ha-

bitudinem ad fidem divinam objective, non est necesse ut eodem modo sit evidens per habitudinem ad fidem divinam, ut divinitus infusam. Hoc autem intelligitur de credibilitate, ut sic dicam, antecedente, id est, quæ ex parte objecti, præsupponitur ad credendum; nam consecutione quadam etiam sunt res fidei evidenter credibiles in ordine ad fidem infusam, quatenus una propositio ex creditis, est dari in nobis fidem infusam, ac subinde illam esse possibilem; unde fit ut hoc sit etiam evidenter credibile, sicut cætera.

4. *Notatio secunda duplicis fidei humanæ pro eadem responsione. — Concluditur ex dictis responsio ad dubium.* — Simili modo distinguere possumus de fide humana; nam denominari potest vel ab objecto formali, scilicet, quia humana auctoritate fundatur, et hoc modo negamus objecta nostræ fidei esse tantum evidenter credibilia per habitudinem ad fidem humanam. Alio modo potest fides denominari humana a principio, quia ab homine fieri potest. Quoniam vero ab homine fit actualis fides (de hac enim præcipue loquimur), non solum naturalis seu acquisita, sed etiam supernaturalis et infusa, distinguendum est modus efficiendi, nam una fit solis viribus naturæ, et hæc proprie denominatur humana. Alia vero fit principaliter virtute divina, et homo se habet quasi instrumentum, ideoque a principali causa divina denominatur. Ex quo sequitur fidem nostram non fieri, etiam evidenter, credibilem, per habitudinem ad fidem humanam, etiam denominatam ex parte principii, sed per habitudinem ad fidem, quæ ab homine dari possit quocumque modo, et quibuscumque viribus adjuto. Unde quando in objectione interrogatur an hæc fides ostendatur credibilis fide acquisita vel infusa, utrumque membrum negandum est, quia ad neutrum determinatur, sed abstracte dicitur habitudinem ad fidem, quæ ab homine præstari possit, et ita facile expeditur difficultas.

5. *Secundum dubium, evidentiam credibilitatis videri inutilem. — Imprimis de doctis. — Deinde de idiotis.* — Secundum dubium est, quomodo ex parte credentium possit hæc evidentia credibilitatis deservire, vel esse necessaria ad usum credendi. Ratio autem dubitandi est, quia inter credentes, quidam sunt docti et eruditi, qui possunt omnia motiva credendi intelligere et ponderare, et ita consequi dictam evidentiam credibilitatis. Alii vero sunt simplices et rudes, qui illa motiva non assequuntur; neutris autem deservire

potest ad fidem dicta evidentia; ergo non est utilis ad fidem. De prioribus probatur minor quoad priorem partem, nam illa evidentia saltem excludit libertatem in credendo; nullo enim modo fieri posse videtur, ut qui evidenter cognoscit hanc fidem esse credibilem, et secundum prudentiam credendam, in gradu a nobis declarato, scilicet, ut comparatione illius omnis doctrina contraria sit incredibilis, fieri, inquam, non potest ut talis homo non credat ea quæ sibi hoc modo proponuntur, neque ut recedat a tali fide semel recepta; at vero de ratione fidei Christianæ est ut sit libera, ut supra dictum est, et latius dicitur in disp. 6. Ergo talis evidentia impedit Christianam fidem in ejusmodi hominibus. Altera vero pars minoris de idiotis patet; nam illa evidentia consurgit ex multis rationibus et circumstantiis, quæ a talibus hominibus non solum non considerantur, verum etiam nec moraliter considerari possunt, vel quia non sunt instructi, vel etiam quia sæpe sunt incapaces ad tantam rerum comprehensionem obtinendam; et ideo dixit Eusebius, de Præpar. Evangel., cap. 3, hujusmodi homines, qui altiora consequi non possunt, fide debere esse contentos; et melius Augustinus, contra Epistolam Fundam., c. 4: *In Catholica, inquit, Ecclesia, ad sincerissimam sapientiam pauci spirituales perveniunt in hac vita; cæteram quippe turbam non intelligendi vivacitas, sed credendi simplicitas tutissimam facit*; ergo neque his hominibus deservit ad credendum evidentia credibilitatis; imo illam in eis postulare, est eis impossibilem reddere fidem.

6. *Resolvitur dubium quoad doctos, primo.* — Hæc ratio dubitandi duo postulat dubia, unum spectat ad personas sapientes in fide, quæ possunt comprehendere hanc evidentiam credibilitatis, et omnia illius motiva ponderare, et quoad hoc non est difficilis resolutio. Dico enim imprimis hanc evidentiam non impedire actum fidei circa res sic credibiles, quia semper fides retinet suam majorem certitudinem ac perfectionem; nam in superioribus dictum est etiam evidentiam veritatis, si sit inferioris ordinis, non impedire verum actum fidei ejusdem veritatis; ergo multo minus impedit evidentia credibilitatis, quæ semper relinquit obscuram veritatem ipsam. Deinde dico hanc evidentiam etiam non impedire quominus assensus fidei sit voluntarius et liber, quia cum in se non sit clarus, nun-

¹ Disp. 3, sect. 9.

quam intellectus cogitur ad illum præstandum: deinde quia, non obstante iudicio evidente de honestate alicujus objecti, potest voluntas non velle, vel etiam nolle illud pro sua libertate; ergo, non obstante iudicio de credibilitate objecti fidei, potest voluntas non movere intellectum ad assensum illius, quæ est libertas quoad exercitium; imo etiam potest movere ad assensum contrarium, seu alterius rei contrariæ. Verum est tamen hoc secundum moraliter non fieri, nisi avertendo intellectum ab actuali iudicio credibilitatis, præsertim si iudicium sit comparativum, quod hoc objectum sit credibilius aliis; potest autem hoc facile fieri, quia evidentia credibilitatis pendet ex consideratione multarum rerum, quam potest facile homo dimittere, præsertim si habeat affectum non recte ordinatum; nam hinc etiam interdum provenit ut multi, etiam capaces hujus evidentie, per proprium discursum et considerationem illam non assequantur; sic ergo hæc evidentia non impedit libertatem fidei. Potest autem aliquo modo minuere illam formaliter sumptam; non tamen diminuit meritum, quia in causa præcedit integra libertas, nimirum in consideratione ipsius evidentie, et applicatione ad illam, quæ semper piam voluntatis affectionem requirit.

7. *Quoad idiotas quo pacto Gabriel et alii resolvant.*—Altera difficultas, et obscurior, est de personis simplicibus, quæ per se non valent dictam evidentiam assequi, de quibus aliqui, argumento convicti, confitentur posse credere sine evidentia credibilitatis, imo interdum teneri; pro qua sententia refertur Gabriel, in 3, distinct. 24, art. 3, dub. 1. Et patet, quia pueri baptizati, et inter Christianos educati, cum perveniunt ad usum rationis, vere credunt, et tamen non percipiunt illam evidentiam, nec videntur capaces illius; similiter infidelis, quando primum ei prædicatur fides, sine novis miraculis, per solam rationabilem prædicationem, non percipit istam evidentiam credibilitatis, et tamen cum convertitur ad fidem, vere credit, alias malefacerent prædicatores evangelii, admittendo ad Baptismum eos qui ita incipiunt credere. Denique in aliis rebus humanis non postulatur ista evidentia, præsertim in hominibus indocilis; sed satis est ut probabiliter iudicent, hoc esse bonum, vel melius; ergo etiam ad credendum sufficet probabile iudicium credibilitatis, saltem in his qui evidentiam assequi non possunt. Unde, juxta hanc sententiam,

quando dicitur evidentiam credibilitatis esse necessariam ad fidem, intelligendum erit respectu corporis Ecclesie, non vero respectu singularum personarum ejus; et hæc opinio fortasse probabilis est.

8. *Probatiores resolutio.—Ejus ratio.*—*Declaratur.*—Nihilominus existimo nullum hominem præbere verum et perfectum assensum fidei Christianæ, nisi prius aliquo modo assequatur vel participet hanc evidentiam credibilitatis, quod docuit Cajetanus 2. 2, q. 1, art. 4, et sequuntur ibi moderni Thomistæ, præsertim Aragon. et Cumel., 1 p. disput. 1, dub. 2, conclusione 4. Neque Gabriel contradicit, ut statim dicam; convincor autem ratione suprafacta, quod iudicium credibilitatis debet esse certum, ut ad fidem certam et indubitam inducat. Nam si quis potest prudenter dubitare vel formidare de credibilitate objecti, poterit etiam de ipsa fide dubitare aut formidare, et ita non erit fides perfecta et Christiana; iudicium autem credibilitatis non potest esse certum, nisi sit evidens, ut supra etiam ostendi; ergo in quocumque vere credente debet supponi tale iudicium. Quocirca si quis credat ante iudicium certum et evidens credibilitatis, concipiet quamdam fidem humanam de rebus divinis, quæ interdum potest esse prudens, et honesta; non tamen concipiet propriam fidem Christianam, id est omnino certam et immutabilem, quia, stante sola probabilitate, et prudentia in illa fundata, posset quis, propter majorem probabilitatem de novo apparentem, iudicium prudentie mutare, et consequenter fidem, vel de illa prudenter dubitare, quod de vero assensu fidei nullo modo admittendum est. Addo tamen, ad respondendum objectionibus et difficultati propositæ, hanc evidentiam non esse æqualem in omnibus, nec eodem modo esse postulandam in simplicibus credentibus ac in sapientibus; nam isti per se illam percipiunt, penetrando ejus media et principia, illi vero in fide et traditione Ecclesie et sapientum illam participant; nam illis satis est quod videant sapientissimos viros, et multitudinem Christianorum hanc fidem amplecti, ut indubitam et infallibilem, et quod audiant illam esse confirmatam multis miraculis, et quod hoc fiat illis moraliter, et humano modo certum, ac denique quod intelligant talem doctrinam esse consentaneam rationi, nihilque contrarium in illa inveniant; nam hæc sufficiunt ut respectu illorum fiat doctrina fidei evidenter credibilis.

9. *Amplius declaratur.*—Addo denique, si contingat exteriorem prædicationem fidei et propositionem non esse sufficientem ad formandum iudicium, ita firmum et evidens de credibilitate fidei, vel absoluta, vel comparata cum alia doctrina, tunc per divinam inspirationem et vocationem internam, posse compleri hujusmodi credibilitatem; ita sumo ex D. Thoma, Quodlib. 2, art. sexto, ubi dicit, quamvis ordinarie fides fiat credibilis per miracula et alia externa signa, nihilominus sine illis posse Deum per vocationem internam, propositionem complere, juxta illud Joan. 6: *Omnis qui audit a Patre, et didicit, venit ad me; imo potest, inquit, talis esse interna vocatio, ut teneatur homo non resistere, sed fidem adhibere*, juxta illud Isaiæ 50: *Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico*; et ad hunc modum reprehensus est Zachar., Luc. 1, eo quod Angelo annuntianti filii conceptionem, non statim firmam fidem adhibuerit, sed dubitavit; nam credendum est cum illa externa locutione adfuisse internam inspirationem, quæ faceret rem sufficienter credibilem; nam de sola externa posset interdum dubitari, cum *Angelus Satanæ transfiguret se in Angelum lucis*. Et eandem sententiam videtur mihi docere Gabriel, loco citato, dum ait in hujusmodi eventu, quando exterior doctrina veritatis non fit evidenter credibilior quam opposita, si homo faciat quod in se est, non defuturam divinam inspirationem, per quam homo possit certus reddi de credibilitate veræ doctrinæ; quia Deus non deficit in necessariis, et tunc illa illuminatio interior necessaria est, et potest esse non solum sufficiens, sed etiam efficax, ut per se notum est.

10. *Concluditur resolutio dubii quoad idiotas.*—Ita patet responsio ad rationem dubitandi in contrarium; nam, licet simplices homines per se non sint capaces hujus evidentie, immediate, ut sic dicam, et speculative deductæ ex suis principiis et motivis, sunt capaces ejus mediante fide humana de miraculis, et aliis testibus et testimoniis hujus fidei; et juvari possunt interna Dei illuminatione, ut dixi; et ob hanc causam prædicatores Evangelii, qui versantur inter infideles, et catechizant adultos nove conversos, non male faciunt illos admittendo ad Baptismum post sufficientem instructionem; debent autem imitari Philippum, qui postquam instruxit Eunuchum, et ille interrogavit an liceret se baptizari, respondit: *Si credis ex toto corde,*

licet; pondero enim ibi particulam, *ex toto corde*, per quam postulavit fidem super omnia, juxta phrasim Scripturæ atque adeo omnino certam; hanc ergo fidem debent postulare hujusmodi prædicatores noviter conversi, et illos ita instruere, partim docendo, partim excitando ad postulandum divinum auxilium, ut possint illam concipere; et tunc credere possunt et debent illis dicentibus se ita credere, et consequenter illos baptizare, sicut Philippus fecit.

SECTIO VI.

Utrum hæc evidentia credibilitatis ex lumine fidei oriatur?

1. *Affirmant Cajetanus, Ferrar., et quidam moderni.*—*Forum motivum primum ex D. Thoma.*—Difficultatem in hoc puncto facit D. Thomas 2. 2, q. 1, art. 4 ad 3, et art. 5 ad 1, ubi ait *lumen fidei facere videre objecta fidei esse credenda*, ubi Cajetanus, quem alii moderni Thomistæ sequuntur, ita hoc intelligit, ut dicat iudicium evidens, de objecto fidei sub ratione credibilis, elici a lumine fidei; idem sentit Ferrar., 3 cont. gent., c. 40. Probatur primo, quia *videre* dicit actum evidentem et clarum; sed lumen fidei facit *videre*; ergo facit actum evidentem, et non de veritate objecti; ergo saltem de credibilitate. Secundo hoc confirmant, quia omne lumen manifestat aliquid clare et evidenter, juxta illud, ad Ephes. 5: *Omne quod manifestatur, lumen est*; sed fides est quoddam lumen; ergo aliquid manifestat evidenter; et non sub propria et specifica ratione; ergo saltem sub generali ratione credibilis, sicut lumen visibile imperfectum et remissum, quod non potest manifestare objectum sub ratione albi aut nigri, saltem manifestat sub ratione colorati. Tertio, omnis actus potest distinguere suum objectum ab omni alio quod non habet rationem talis objecti; ergo et fides potest distinguere objecta credenda a non credendis; hoc autem facere non potest, nisi ostendendo manifeste objecta credibilia, quatenus fide digna sunt; ergo hujusmodi actus, et iudicium discernens credenda a non credendis, est actus fidei. Ultimo hoc iudicium de evidentia credibilitatis, est actus supernaturalis; ergo est elicitus a lumine fidei; antecedens probari potest, quia illud iudicium nequit haberi sine gratia, nam est sancta cogitatio inducens ad fidem, quæ sine

gratia haberi non potest, teste Augustino, de Prædest. Sanct., cap. 1, ex illo, ad Philipp. 2: *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis.* Consequentia vero probatur, quia nullus est alius habitus supernaturalis ad quem possit ille actus pertinere.

2. *Negative partis assertio.*—Nihilominus sententiam hanc sic explicatam falsam esse existimo. Unde dico evidentiam credibilitatis non fieri a lumine fidei, tanquam ab habitu elicente illud iudicium evidens, quo fidei objectum iudicatur credibile, vel credibilius aliis; ita tenet Capreolus, in 3, dist. 32, art. 3, ad 3, contra primam conclusionem; et Vega, q. 9 de Justit., ad ult., et idem sentit Gabriel, dist. 24, dub. 4; et probatur primo, quia in hoc objecto non invenitur ratio formalis objecti fidei; ergo actus circa tale objectum non potest esse elicitus a lumine fidei: consequentia clara est, quia non potest habitus ferri extra objectum suum formale; antecedens vero patet, quia ratio formalis objecti fidei est divina auctoritas obscure revelans; hæc autem credibilitas non revelatur a Deo, sed ex signis per experientiam cognitum sumitur; nec etiam obscura, sed clara est; ergo non est ex objecto formali fidei. Secundo, hoc iudicium credibilitatis non est actus credendi; ergo non est elicitus a lumine fidei: patet consequentia, quia officium adæquatum luminis fidei, est credere; et inde suam speciem sumit, tanquam habitus ab actu sibi adæquato. Antecedens vero multipliciter ostendi potest, imprimis quia illud iudicium est actus prævius disponens hominem ad credendum, ut supra est explicatum; ergo non potest esse credendi actus; alioqui ante illum esset necessarium aliud iudicium præviuum, et procederet in infinitum. Deinde, quia actus credendi non concipitur per humanum discursum demonstrativum; hoc autem iudicium concipitur per huiusmodi discursum, ut in fine sectionis tertiæ declaratum est; ergo non potest esse credendi actus.

3. Tertio, probatur simul et prædictum antecedens, et ipsa assertio, quia hoc iudicium de credibilitate non est tam certum, sicut assensus fidei; ergo non potest esse actus elicitus a lumine fidei. Consequentia clara est, quia lumen fidei semper operatur cum eadem certitudine et infallibilitate; assumptum vero patet, tum quia illud iudicium per se fundatur in humano discursu, et in principiis humano modo cognitum, ex quibus non potest inferri certitudo supernaturalis, qualis esse debet

certitudo fidei; tum etiam quia dubitans de evidentia, et consequenter de certitudine illius credibilitatis, non esset hæreticus, persistendo tantum in certitudine illa, quatenus ex evidentia causatur; dubitans autem de certitudine fidei, hæreticus esset; ergo non sunt æquales illæ certitudines. Unde etiam possumus e converso argumentari. Quarto, quia actus fidei licet interdum esse possit concomitanter cum actu evidente, non potest esse formaliter evidens; sed iudicium illud est formaliter evidens, ut ostensum est; ergo non potest esse actus fidei; ergo non est elicitus a lumine fidei; nam, ut dixi, lumen fidei solum potest elicere actus ejusdem ordinis et rationis, ac subinde obscuros, sicut ejus objectum formale postulat. Tandem in fide humana etiam objectum ejus potest esse, et sæpe est evidenter credibile, et tamen illa evidentia non est ab ipso habitu fidei humanæ, ut videtur per se notum; ergo idem est in fide divina. Nam est eadem ratio et proportio, nec potest probable discrimen assignari.

4. *Prima assertio.*—*Suadetur declarando.*

—*Notatio duplicis sensus assertionis.*—*Ad primum motivum ex D. Thoma in sum. 1.*

Ut ergo ad D. Thomam respondeamus, addimus secundo, quamvis lumen fidei non eliciat dictum actum evidentem, nihilominus conferre aliquo modo ad dictam evidentiam, per modum congruentis dispositionis ex parte subjecti, vel tanquam unum ex motivis, quod potest dictam evidentiam juvare vel confirmare. Declaratur, quia dispositio subjecti, quasi conaturalis objecto, causat quamdam convenientiam et congruitatem, ratione cujus facilius percipitur proportio vel convenientia talis objecti, sicut homo bene affectus ad temperantiam facilius iudicat de medio temperantiæ; ita ergo habitus fidei disponens et inclinans ad objecta credibilia, consequenter etiam disponit ad bene iudicandum de illorum credibilitate, et illamet proportio interna fidei est unum ex motivis suadentibus illud objectum esse credibile et divinum. In hoc autem adverte posse intelligi vel de ipso formali habitu et inclinatione ejus, tantum in actu primo, vel etiam de motionibus divinis quæ præparant hominem ad talem habitum, et postea solent ipsum comitari. Si ergo hæc assertio posteriori modo intelligatur, est facilis et clara, quia homo potest in se experiri has divinas motiones, et ex effectibus earum vehementissime conjectari illas esse divinas, et a bono spiritu; et ideo recte numerantur inter

motiva quæ conferunt ad fidei credibilitatem, sicut etiam diximus, sectione præcedente, numero nono, vocationem internam sæpe complere hanc credibilitatem, et aliqua de hoc addemus disputatione sequenti. At vero si sermo sit de solo habitu, et ejus informatione, aliquid etiam fortasse potest conferre; parum tamen est, quia informatio et habitualis inclinatio habitus infusi non sentitur experimento. Et præterea, licet aliquid conferre possit, non tamen ad primam fidei generationem, quia infusio habitus fidei jam supponit actum ejus, poterit tamen conferre ad augmentum credibilitatis, et ad majorem firmitatem ejus; D. Thomas ergo in sensu hujus assertionis locutus est, quamvis modum in particulari non explicaverit; quod autem hæc fuerit mens ejus, constat, quia ita loquitur de lumine fidei, sicut de habitibus aliarum virtutum, et sicut nos posuimus exemplum de temperantia; constat autem alias virtutes, verbi gratia, temperantiam, non elicere iudicium de convenientia vel mediocritate objecti sibi propositi, nam hoc est officium prudentiæ; sed tantum concurrere virtutis habitum per modum dispositionis, ut explicatum est. Ita ergo intellexit D. Thomas de lumine fidei, et ita responsum est ad primum motivum contrariæ sententiæ.

5. Ad secundum, negamus omne lumen intellectuale facere evidentiam objecti sub aliqua ratione, sive specifica, sive generali, quia per lumen spirituale intelligimus omnem habitum intellectus, qui præbere potest cognitionem alicujus rei; at vero non omnis habitus intellectus est clarus vel evidens, et ideo aliqui habitus sunt in intellectu, qui nullum objectum evidenter ostendere possunt, ut manifeste constat in habitu opinionis, et in habitu fidei humanæ. Idem ergo est in lumine fidei divinæ; nam, licet in certitudine excedat, in obscuritate æqualis est; neque est simile quod afferebatur de lumine remisso; nam illud est ejusdem speciei cum lumine intenso, et ex vi suæ speciei est clarum; et ideo non est mirum quod possit clare ostendere objectum, saltem sub generica ratione; lumen autem fidei differt specie a lumine claro, et ex vi suæ speciei claritatem non confert. Neque etiam ad rem facit testimonium Pauli: *Omne quod manifestatur, etc.*, tum quia manifestatio potest abstracte sumi, ut comprehendit claram et obscuram; nam etiam res quæ creduntur, suo modo manifestantur, juxta illud Christi Domini, Joan. 16: *Manifestavi nomen tuum homini-*

bus; et ita universaliter verum est et omne lumen manifestare, et omnem manifestationem esse a lumine; tum etiam quia, licet verba intelligantur de manifestatione evidente, Paulus solum dixit omne quod manifestatur, lumine manifestari, non tamen dicit, e converso, omne lumen facere evidentem manifestationem alicujus rei. Ad tertium, negatur omnem habitum evidenter discernere suum objectum ab extraneis, nam hoc est proprium scientiæ; reliqui vero discernunt modo sibi accommodato, et ita fides Christiana discernit cum certitudine, humana vero cum probabilitate; habitus denique voluntatis, neutro modo, sed tantum operando, seu in actu exercito, ut sic dicam. De materia ultimi argumenti dicenda sunt multa in disputatione 6, nam ante voluntatem credendi, duo actus possunt intelligi in intellectu, unus practicus, scilicet, credendum est, de quo est magna quæstio, an sit naturalis aut supernaturalis, quæ ibi tractabitur; alius est speculativus, scilicet, hoc est credibile, et de hoc est sermo in præsentem; et de illo dicimus esse naturalem, quia est per naturalem discursum, et ex principiis naturaliter cognitum, ut probatum est; et ita potest argumentum in contrarium retorqueri.

DISPUTATIO V.

DE REGULIS QUIBUS FIDEI OBJECTUM INFALLIBILITER PROPONITUR.

Proponens fidem alius proximus, remotus alius.—*Discrimen inter ipsos.*—Quamvis certitudo fidei ex sola infallibili Dei auctoritate essentialiter pendeat, quia tamen doctrina ejusdem fidei non immediate a Deo ad singulos credentes descendit, juxta dicta disputatione præcedenti, sect. 4, ideo inter Deum et nos necessaria censetur aliqua via, per quam doctrina illa Ecclesiæ infallibiliter innotescat; et hæc vocatur regula infallibilis fidei, quæ, ex parte objecti, per modum proponentis seu applicantis se tenet; et ideo ejus tractatio ad hunc locum spectat; et ita tractari solet a Theologis 2. 2, q. 1, art. 10, et ab aliis qui de fundamentis fidei scripserunt, ut a Driedone, lib. de Dogm., et Cano, in opere de Loc. Theol.; Bellarmino, secundo tomo, in lib. de Verbo Dei, et seq.; Castro, libro primo de Hæres., et aliis multis. Ut autem melius intelligatur de qua re sit sermo, distinguere